

Въведение в ладовата организация на китайската народна музика в творчеството на Джау Джипин и Хан Ленкуй

Джин Юонтао

1. Обща категоризация на ладовите модели в китайската народна музика

Древната китайска нация е формирала свой собствен уникален музикален стил и богати и разнообразни типове музикални практики в културно наследство от пет хиляди години. Накратко, различните модуси в народната музика на Китай могат да бъдат разделени в три категории: 1. пентатоничен модус, който се състои от пет основни тона; 2. хексатоничен модус – от пет основни тона плюс един прибавен, сравнително по-нисък тон в мелодията, който в Китай се нарича страничен (отклоняващ) тон; 3. хептатоничен модус – от пет основни плюс два прибавени тона, които също са сравнително по-ниски в мелодията и се наричат странични (отклоняващи) тонове. От това може да се види, че както шестте, така и седемте тона се формират чрез добавяне на един или два странични тона въз основа на модус от пет тона. Следователно китайската народна музика,

независимо дали е в модус от пет, шест или седем тона, е в основата си в модус от пет тона в интерваловата система (род) пентатоника.

2. Тоновите имена в древен Китай

В съвременната музикална теория седемте тона, освен със слоговите си наименования: до, ре, ми, фа, сол, ла и си, се отбелязват със степени (с римски цифри) в съответния лад (модус): I, II, III, IV, V, VI, VII. В древен Китай те са били съответно наречени: Гонг, Шанг, Дзяо, Цин Дзяо, Джен, Ю и Биан гонг.

Пример 1

Модус до мажор:

I	II	III	IV	V	VI	VII	I
宫	商	角	清角	徵	羽	变宫	宫
Гонг	Шанг	Дзяо	Цин Дзяо	Джен	Ю	Биан Гонг	Гонг

В допълнение към седемте тона на мажора в китайската традиция съществуват два странични, допълнителни тона: фа диез (fis) и си бемол (b), които се наричат Биан Джен и Жун.

Пример 2

Модус до мажор:

3. Основен и страничен (отклоняващ) тон

Китайската национална пентатонична гама се състои от пет основни опорни тона. Тези пет основни тона започват от тона „Гонг“, като могат да се подредят на интервал чиста квинта. В такъв порядък се получават тоновете Гонг, Джен, Шанг, Ю, Дзяо, които представляват основните тонове на гамата. В до мажор това са тоновете подредени на интервал чиста квинта от тона До нагоре като: До, Сол, Ре, Ла и Ми.

Пример 3

Модус до мажор:

Основните тонове на китайската пентатонична скала съвпадат с по-късно въведените в западната теория степенни модуси в смисъл на: I, II,

III, V и VI степен. Страничните тонове се срещат сравнително рядко в китайските народни мелодии. Те съответстват на IV (#IV) и на VII (bVII) степен по отношение на натуралния мажор.

Пример 4

Модус до мажор:

Тези четири странични тона не могат да се появят едновременно. Правилата за тяхната поява в модуси от шест и седем тона са различни. Те ще бъдат подробно обсъдени по-късно в труда.

4. Пентатоничен модус

В китайската теория "няколко тона (обикновено не повече от седем), които са свързани помежду си в определена връзка, образуват система, центрирана върху един тон (тоника), която се нарича модус (лад)"¹. За възходящата или низходящата редица от тоновете на един модус (лад) от тоника до тоника се използва термина *скала*.

¹ Чжунгуан, Ли. Основи на музикалната теория. Пекин. Издателство за народно образование, 1-во издание, 1962, с. 41.

Пентатоновият модус се образува от петте тона Гонг, Шанг, Дзяо, Джен и Ю като основни, свързани заедно в определена система. Когато тези пет основни тона на скалата се редуват като основни ноти, се формират пет различни пентатонове модуси, а именно: модус от Гонг, от Шанг, от Дзяо, от Джен и от Ю. Така, ако съпоставим пентатоничния модус с до мажор, тонът Гонг съответства на до, Шанг – на ре, Дзяо – на ми, Джен – на сол, а Ю – на ла. Те могат да се отбележат като С-Гонг пентатоничен модус (мажор), d-Шанг пентатоничен модус (минор), e-Дзяо пентатоничен модус (минор), G-Джен пентатоничен модус (мажор) и a-Ю пентатоничен модус (минор). Например:

Пентатоничен модус С-Гонг:

Пример 5

5 C 宫五声调式
Пентатоничен модус С-Гонг

宫 商 角 徵 羽 宫
Гонг Шанг Дзяо Джен Ю Гонг

Пентатоничен модус d-Шанг:

Пример 6

6 d 商五声调式
Пентатоничен модус d-Шанг

商 角 徵 羽 宫 商
Шанг Дзяо Джен Ю Гонг Шанг

Пентатоничен модус е-Дзяо:

Пример 7

7 е角五声调式
Пентатоничен модус е-Дзяо

角 徵 羽 宫 商 角
Дзяо Дзен Ю Гонг Шанг Дзяо

Пентатоничен модус G- Джен :

Пример 8

8 G徵五声调式
Пентатоничен модус G-Джен

徵 羽 宫 商 角 徵
Джен Ю Гонг Шанг Дзяо Джен

Пентатоничен модус а-Ю:

Пример 9

9 a羽五声调式
Пентатоничен модус а-Ю

羽 宫 商 角 徵 羽
Ю Гонг Шанг Дзяо Дзен Ю

5. Хексатоничен модус

Хексатоничният модус се основава на петте основни тона на пентатоничния модус, като се добавят четвърта или седма степен в натуралния мажор. Оттук произлиза образуването на десет различни

модуса в шест тоновата система. Спрямо до мажор това са примерите

10-14:

Хексатонични модуси С-Гонг+Цин Дзяо и С-Гонг+Биан Гонг:

Пример 10

10.a C宫六声调式+清角
Хексатоничен модус С-Гонг+Цин Дзяо

10.b C宫六声调式+变宫
Хексатоничен модус С-Гонг+Биан Гонг

宫 商 角 清角 徵 羽 宫
Гонг Шанг Дзяо Цин Дзяо Дзен Ю Гонг

宫 商 角 徵 羽 变宫 宫
Гонг Шанг Дзяо Дзен Ю Биан Гонг Гонг

Хексатонични модуси d-Шанг+Цин Дзяо и d-Шанг+Биан Гонг:

Пример 11

11.a d商六声调式+清角
Хексатоничен модус d-Шанг+Цин Дзяо

11.b d商六声调式+变宫
Хексатоничен модус d-Шанг+Биан Гонг

商 角 清角 徵 羽 宫 商
Шанг Дзяо Цин Дзяо Дзен Ю Гонг Шанг

商 角 徵 羽 变宫 宫 商
Шанг Дзяо Дзен Ю Биан Гонг Гонг Шанг

Хексатонични модуси e-Дзяо+Цин Дзяо и e-Дзяо+Биан Гонг:

Пример 12

12.a e角六声调式+清角
Хексатоничен модус e-Дзяо+Цин Дзяо

12.b e角六声调式+变宫
Хексатоничен модус e-Дзяо+Биан Гонг

角 清角 徵 羽 宫 商 角
Дзяо Цин Дзяо Дзен Ю Гонг Шанг Дзяо

角 徵 羽 变宫 宫 商 角
Дзяо Дзен Ю Биан Гонг Гонг Шанг Дзяо

Хексатонични модуси G-Дзен+Цин Дзяо и G-Дзен+Биан Гонг:

Пример 13

13.a G徵六声调式+清角
Хексатоничен модус G-Дзен+Цин Дзяо

13.b G徵六声调式+变宫
Хексатоничен модус G-Дзен+Биан Гонг

徵 羽 宫 商 角 清角 徵
Дзен Ю Гонг Шанг Дзяо Цин Дзяо Дзен

徵 羽 变宫 宫 商 角 徵
Дзен Ю Биан Гонг Гонг Шанг Дзяо Дзен

Хексатонични модуси а-Ю+Цин Дзяо и а-Ю+Биан Гонг:

Пример 14

14.a 羽六声调式+清角
Хексатоничен модус а-Ю+Цин Дзяо

14.b 羽六声调式+变宫
Хексатоничен модус а-Ю+Биан Гонг

羽 宫 商 角 清角 徵 羽
Ю Гонг Шанг Дзяо Цин Дзяо Дзен Ю

羽 变宫 宫 商 角 徵 羽
Ю Биан Гонг Гонг Шанг Дзяо Дзен Ю

Не е трудно да се види от горния пример, че хексатоничните модуси с Цин Дзяо и Биан Гонг, въпреки че имат разлика само от един тон, всъщност са два напълно различни модуса.

6. Хептатоничен модус

Хептатоничен модус също се образува от петте основни тона на пентатоничните модуси, като към тях се добавят два допълнителни тона, които се наричат *неосновни*. Тези модуси се разделят на три основни типа: Цин модус, Я модус и Йен модус. Както се вижда дотук съществуват общо четири неосновни тона, които са: Цин Дзяо (четвърта степен в натуралния мажор), Биан гонг (седма степен в натурален мажор), Биан Дзен (четвърта висока степен $\sharp IV$ в лидийски мажор) и Жун (седма ниска степен $bVII$ в миксолидийски мажор). Тъй като Биан Дзен и Жун не могат да съществуват едновременно, от това произлизат общо 15 различни ладови форми.

7. Цин модус

В традиционната китайска музикална система чрез Цин модус се постига изразяването на по-фини емоции. По отношение на ладовата структура Цин модус е подобен на натуралния мажор. Този лад се образува от пентатоничен модус, към който се добавят Цин Дзяо (четвърта степен от натуралния мажор) и Биан гонг (седма степен от натуралния мажор). Тази ладова система включва общо пет разновидности. Например върху основата на натуралния мажор от до (C) това са примерите **15.a-15.e**:

Цин модус C-Гонг:

Пример 15.a

15.a C宫清乐调式
Цин модус C-Гонг

宫 商 角 清角 徵 羽 变宫 宫
Гонг Шанг Дзяо Цин Дзяо Дзен Ю Биан Гонг Гонг

Цин модус d-Шанг:

Пример 15.b

15.b d商清乐调式
Цин модус d-Шанг

商 角 清角 徵 羽 变宫 宫 商
Шанг Дзяо Цин Дзяо Дзен Ю Биан Гонг Гонг Шанг

Цин модус е-Дзяо:

Пример 15.с

15.с е角清乐调式
Цин модус е-Дзяо

角	清角	徵	羽	变宫	宫	商	角
Дзяо	Цин Дзяо	Дзен	Ю	Биан Гонг	Гонг	Шанг	Дзяо

Цин модус G-Дзен:

Пример 15.d

15.d G徵清乐调式
Цин модус G-Дзен

徵	羽	变宫	宫	商	角	清角	徵
Дзен	Ю	Биан Гонг	Гонг	Шанг	Дзяо	Цин Дзяо	Дзен

Цин модус а-Ю:

Пример 15.e

15.e a羽清乐调式
Цин модус а-Ю

羽	变宫	宫	商	角	清角	徵	羽
Ю	Биан Гонг	Гонг	Шанг	Дзяо	Цин Дзяо	Дзен	Ю

8. Я модус

Чрез Я модус най-често се изразяват изтънчени и величествени чувства при ритуали и важни дворцови церемонии. По своята същност този модус е аналогичен на лидийския лад. Я модус се основава на

пентатоничен модус, към който се добавят Биан Дзен (четвърта висока степен $\sharp IV$ в лидийски мажор) и Биан гонг (седма степен в натуралния мажор). Ладовата ѝ структура включва пет разновидности. Например върху основата на натуралния мажор от до (C) това са примерите 16.a-16.e:

Я модус C-Гонг:

Пример 16.a

16.a C 宫雅乐调式
Я модус C-Гонг

宫 商 角 变徵 徵 羽 变宫 宫
Гонг Шанг Дзяо Биан Дзен Дзен Ю Биан Гонг Гонг

Я модус d-Шанг:

Пример 16.b

16.b d 商雅乐调式
Я модус d-Шанг

商 角 变徵 徵 羽 变宫 宫 商
Шанг Дзяо Биан Дзен Дзен Ю Биан Гонг Гонг Шанг

Я модус e-Дзяо:

Пример 16.c

16.c e 角雅乐调式
Я модус e-Дзяо

角 变徵 徵 羽 变宫 宫 商 角
Дзяо Биан Дзен Дзен Ю Биан Гонг Гонг Шанг Дзяо

Я модус G-Дзен:

Пример 16.d

16.d G徵雅乐调式
Я модус G-Дзен

徵	羽	变宫	宫	商	角	变徵	徵
Дзен	Ю	Биан Гонг	Гонг	Шанг	Дзяо	Биан Дзен	Дзен

Я модус a-Ю:

Пример 16.e

16.e a羽雅乐调式
Я модус a-Ю

羽	变宫	宫	商	角	变徵	徵	羽
Ю	Биан Гонг	Гонг	Шанг	Дзяо	Биан Дзен	Дзен	Ю

9. Йин модус

Йин модус се използва в традиционната китайска музика главно с приложна функция за озвучаване при банкети, забавления и други неофициални събития. За разлика от Цин модус и Я модус, Йин модус се отличава с по-жизнерадостен и весел характер и има силно изразено фолклорно звучене. По отношение на ладовата структура Йин модус е миксодиадоничен между лидийски и миксолидийски лад. Той се основава на пентатоничен модус, към който се добавят Цин Дзяо (четвърта степен в

натуралния мажор) и Жун (седма ниска степен $bVII$ в миксолидийски мажор). Ладовата му структура включва пет разновидности. Например върху основата на натуралния мажор от до (C) това са примерите 17.a-17.e:

Йин модус C-Гонг:

Пример 17.a

17.a C 宫燕乐调式
Йин модус C-Гонг

宫	商	角	清角	徵	羽	润	宫
Гонг	Шанг	Дзяо	Цин Дзяо	Дзен	Ю	Жун	Гонг

Йин модус d-Шанг:

Пример 17.b

17.b d 商燕乐调式
Йин модус d-Шанг

商	角	清角	徵	羽	润	宫	商
Шанг	Дзяо	Цин Дзяо	Дзен	Ю	Жун	Гонг	Шанг

Йин модус e-Дзяо:

Пример 17.c

17.c e 角燕乐调式
Йин модус e-Дзяо

角	清角	徵	羽	润	宫	商	角
Дзяо	Цин Дзяо	Дзен	Ю	Жун	Гонг	Шанг	Дзяо

Йин модус G-Дзен:

Пример 17.d

17.d G徵燕乐调式
Йин модус G-Дзен

徵 羽 润 宫 商 角 清角 徵
Дзен Ю Жун Гонг Шанг Дзяо Цин Дзяо Дзен

Йин модус а-Ю:

Пример 17.e

17.e a羽燕乐调式
Йин модус а-Ю

羽 润 宫 商 角 清角 徵 羽
Ю Жун Гонг Шанг Дзяо Цин Дзяо Дзен Ю

10. Обобщение на ладовата организация в китайската народна музика

Модусите в китайската народна музика притежават характерна изразителност за такъв тип жанрова определеност. Различните ладове чрез добавяне на различни тонови модификации създават различни емоционални нюанси в музикалното съдържание. От това може да се види, че както шестте, така и седемте тона се формират чрез добавяне на един или два странични тона въз основа на модус от пет тона. Следователно

китайската народна музика, независимо дали е в модус от пет, шест или седем тона, е в основата си в модус от пет тона.

11 Ладове от китайската народна музика в творчеството на разглежданите композитори

11.1 Пентатоничен модус

В шести дял на хоровата симфония „Зеленият зов“ на Хан Ланкуей, тактове 51-54, тоналността е ми бемол мажор (Пример 18.a). В този откъс се появяват пет тона: Es, F, G, B и C. Анализирайки интервалите между тоновете в контекста на китайските ладове, можем да заключим следното: Es съответства на Гонг, F – на Шанг, G – на Дзяо, B – на Джен, C – на Ю. Музикалният откъс завършва върху Es (Гонг), което потвърждава, че използваният лад е пентатоничният модус Es-Гонг.

Пример 18.a

Пример 18.b е от „Симфонията Фън Я Сун“ от Джао Дзипин и обхваща тактове от 30 до 34. В този музикален откъс тоналността в началото е фа мажор и се използват пет тона: F, G, A, C и D. Според интерваловите връзки между тоновете в Пентатоничен модус може да се

определи следното съотношение: F е Гонг, G — Шанг, A — Дзяо, C — Джен, а D — Ю. Понеже откъсът завършва на тона D (Ю), тоналността в края на този пример може да се определи като пентатоничен модус d-Ю върху основния тон d като минорен модус.

Пример 18.b

11.2 Хексатоничен модус

В тактове 9-12 (Пример 19.a) от първата част на хоровата симфония „Зеленият зов“ на Хан Ланкуей се вижда, че в тази мелодия се появяват шест тона: G (Шан), A (Дзяо), B (Цин Дзяо), C (Джен), D (Юй) и A (Гонг). Мелодията завършва на G (Шан), което означава, че в този пример се откриват хексатоничните модуси g-Шан+Цин Дзяо.

Пример 19.a

В „Симфонията Фън Я Сун“ от Джао Дзипин се среща и пример за Хексатоничен модус, както е показано в Пример 19.b. От нотния пример се вижда, че тоналността е фа мажор с шест тона в мелодията: A (Дзяо), C

(Джен), D (Ю), E (Биан гонг), F (Гонг), като мелодията завършва на тона A (Дзяо) като минорен модус. Следователно тоналността на този пример може да се определи като пентатоничен модус а-Дзяо+Биан гонг.

Пример 19.b

11.3 Хептатоничен модус

Пример 20.a представлява тактове 21-24 от втората част на хоровата симфония „Зеленият зов“. Според пример 20.a, тоналността е ми бемол мажор, следователно базовият тон (Гонг) е Es. В тази мелодия се появяват седем тона: C (Юй), D (Биан гонг), Es (Гонг), F (Шан), G (Дзяо), As (Биан Дзен), B (Джен). В първия такт се получава акордът C/Es/G, а мелодията завършва на C (Юй). Следователно тоналността в този пример е в Я модус, докато края е в с-Юй.

Пример 20.a

Пример 20.b е взет от четвъртата част на „Симфонията Фън Я Сун“ от Джао Дзипин и обхваща тактове от 33 до 42. Тоналността е G Dur,

което определя G като „Гонг“. В тази мелодия се използват седем тона, включително C^{is}, който съответства на повишената IV степен (#IV) в естествения мажор на G, характерна за „Я“ модус – елегантна придворна музика. Мелодията завършва на A, което е II степен на G мажор, тоест „Шан“. Следователно, ладът в този пример може да се определи като „шан“-модус на основа A в рамките на G мажор – тоест Я модус а-Шан.

Пример 20.b

Изложената дотук информация хвърля светлина върху употребата на пентатонични, хексатонични и хептатонични модуси от китайската народна музика в примери из творчеството на композиторите Джау Джипин и Хан Ленкуй.